

نقش طرح‌واره‌های ذهنی در شکل‌گیری الگوی مسکن سنتی مراغه*

مینو قره‌بگلو^۱، حمیدرضا آشتیانی^۲

۱۴۰۰/۰۹/۲۵

تاریخ دریافت مقاله :

۱۴۰۱/۰۶/۱۷

تاریخ پذیرش مقاله :

چکیده

بیان مساله: در دهه‌های اخیر با گسست معماری ایرانی از ویژگی‌های بستر فرهنگی، محیطی و تاریخی خود و هم‌نوایی با رویه جاری در دنیای معاصر، موجب تقلیل انسان به مراتب مادی وجود او شده است. این امر زمینه‌تزل معماری به ساخت مایه و سرپناه را فراهم آورده است و به تبع آن، طرح‌واره‌های ذهنی ساکنان نیز از محیط‌های مسکونی دچار تغییرات شده است.

سوال تحقیق: این نوشتار در پی پاسخگویی به این سوال است که کدام طرح‌واره‌های ذهنی در شکل‌گیری الگوی مسکن سنتی شهر مراغه تأثیرگذار بوده‌اند؟ و کدام یک از طرح‌واره‌ها بیشترین تأثیرگذاری را در شکل‌گیری این الگو داشته‌اند؟

اهداف تحقیق: ارتباط بین طرح‌واره‌ها و نمود بیرونی آن (الگوی مسکن) به واسطه فرایندهای شناختی قابل بررسی است که ریشه در مؤلفه‌های فرهنگی دارد. هدف این مقاله شناسایی طرح‌واره‌های رفتاری ساکنان خانه‌های سنتی مراغه مبتنی بر فرایندهای شناختی و نقش این طرح‌واره‌ها در شکل‌گیری الگوهای مکانی مسکن سنتی شهر مراغه است. انواع طرح‌واره‌های رفتاری به واسطه فرایندهای شناختی (ادراک، شناخت، ارزیابی، احساس، رفتار) قابل شناسایی است.

روش تحقیق: در گام دوم پژوهش طرح‌واره‌های مذکور با مطالعات میدانی در قالب پرسشنامه و مصاحبه با ساکنان خانه‌های سنتی از طریق آزمون آماری کلموگروف اسمیرنوف و t ارزیابی گردید و ارتباط آن‌ها با الگوهای مکانی مسکن سنتی شهر مراغه مورد بررسی قرار گرفت و سپس یافته‌ها با استفاده از استدلال منطقی در ارتباط با چهارچوب نظری مطرح در پژوهش مورد تحلیل و بررسی قرار گرفت و مشخص شد که کدام طرح‌واره تأثیر بیشتری در شکل‌گیری مسکن سنتی مراغه داشته است.

مهم‌ترین یافته‌ها و نتیجه‌گیری تحقیق: نتایج تحقیق حاکی از این است که طرح‌واره‌های بافت، احساس، نقش، حقیقت و مفهوم، استراتژی و روش، خود و شخص، به ترتیب در شکل‌گیری الگوی مسکن تأثیرگذار بوده‌اند. طرح‌واره بافت شامل زیرمؤلفه‌های محرمیت، طبیعت، مهمان‌نوازی و فضای شخصی با بیشترین میانگین (۳/۳۲)، اولویت اول و طرح‌واره خود و شخص شامل زیرمؤلفه‌های هویت و استقلال با کم‌ترین میانگین (۲/۶۵) پایین‌ترین اولویت را در شکل‌گیری مسکن سنتی مراغه دارند. دستاورد نهایی تحقیق، نشان می‌دهد که میان طرح‌واره‌ها در تمام الگوهای مسکن سنتی مراغه تداوم قابل‌تأملی وجود دارد. درحالی‌که در جامعه معاصر، طرح‌واره‌ها تغییرات جهشی دارند و متناظر با این تغییرات، در الگوهای مکانی نیز شاهد دگرگونی هستیم.

کلمات کلیدی: طرح‌واره‌های ذهنی، الگو، مکان، مسکن، شهر مراغه

* این مقاله برگرفته از رساله کارشناسی ارشد نگارنده دوم تحت عنوان «طراحی فضای سکوتی معاصر در شهر مراغه مبتنی بر فرایند طرح‌واره‌های ذهنی» می‌باشد که با راهنمایی نگارنده اول در دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه هنر اسلامی تبریز انجام شده است.

^۱ دکتری معماری، استاد دانشگاه هنر اسلامی تبریز. (نویسنده مسئول) m.gharehbaglou@tabriziau.ac.ir

^۲ کارشناسی ارشد معماری اسلامی، دانشگاه هنر اسلامی تبریز، ایران. h.ashtiani@tabriziau.ac.ir

۱- مقدمه

معماری مسکونی ایران در طول تاریخ نمونه‌های ارزنده و بی‌نظیری به عرصه هنر معماری عرضه کرده است. حال خوش یک جامعه و به‌عکس ناخوش‌احوالی مدنی آن در وهله نخست در خانه‌های عموم مردم ظهور می‌کند. چراکه خانه اولین جایی است که باید پاسخگوی تقاضای ما برای زندگی باکیفیت و پرمعنی باشد. دیرزمانی است که تنها راه بیان تصور ذهنی ما از «خانه خوب»، تعدادی عدد و رقم و کمیت و عملکرد شده است (بهشتی، ۱۳۹۵: ۲۲۹). معماری خانه ایرانی تا سال ۱۳۰۰ از تغییرات آرام و تدریجی برخوردار بوده و در حواصل سال‌های ۱۳۰۰ تا ۱۳۴۰ تحولات منطقی و سریع را منعکس نمود و از سال ۱۳۴۰ به بعد به‌کلی دگرگون شد (حائری، ۱۳۸۸: ۱۱۶). افزایش جمعیت و گسترش شهرنشینی، نیاز به ساختن فضاهای مسکونی را افزایش داده است. در کشور ما، طی دهه‌های اخیر، این امر بدون در نظر داشتن طرح‌واره‌های ذهنی انسان ایرانی صورت گرفته است. مبانی و مفاهیم اخذشده از فرهنگ، به‌واسطه طرح‌واره‌ها، در الگوهای مکانی پدیدار می‌شوند. شهر مراغه در دوره معاصر همچون سایر شهرهای کشور با بناهایی مواجه شده است که ویژگی‌های بستر فرهنگی، محیطی و تاریخی خود را به فراموشی سپرده و در هم‌نوایی رویه جاری در دنیای معاصر در تقلیل انسان به مراتب مادی وجود او، زمینه‌تزل معماری به ساخت مایه و سرپناه را فراهم آورده است. در نتیجه طرح‌واره‌های ذهنی دچار دگرگونی شده و در پی آن الگوهای مکانی مسکن تغییر کرده است. در چنین شرایطی ضروری است تا با مطالعه شواهد معماری تاریخی خانه‌های سنتی این منطقه و نحوه تعامل آن با طرح‌واره‌های ذهنی متأثر از آن، نقش طرح‌واره‌های ذهنی در شکل‌گیری الگوی مسکن ارائه شود.

۲- پرسش‌های تحقیق

طرح‌واره‌های ذهنی تأثیرگذار در شکل‌گیری الگوی مسکن سنتی شهر مراغه کدام‌اند؟
کدام طرح‌واره بیشترین تأثیرگذاری را در شکل‌گیری الگوی مسکن داشته‌اند؟

۳- فرضیه تحقیق

فرضیه تحقیق مبتنی بر این است که در سیر تحول الگوهای مسکن سنتی مراغه طرح‌واره‌های ذهنی مؤثر دچار تغییرات عمده نشده‌اند و در همه الگوهای مکانی تداوم داشته‌اند.

۴- پیشینه تحقیق

پژوهشگران بسیاری درمورد طرح‌واره به مطالعه و اظهار نظر پرداخته‌اند. این موضوع در حوزه علوم انسانی و روانشناسی و طراحی محیط، مورد توجه قرار گرفته است. پورسل (1986) در مقاله‌ی «ادراک محیط و احساس» بیان می‌کند که هر تجربه جدید حاصل فرایند تطابق میان ویژگی‌های الگوی حاضر و اطلاعات و تجربیات ذخیره شده در طرح‌واره مرتبط پیشین است و واکنش عاطفی زمانی رخ می‌دهد که بین ویژگی‌های نمونه فعلی و ویژگی‌های نمونه اولیه تفاوت وجود داشته باشد. وی از مجموعه‌ای از کلیساها به‌عنوان محرک برای بررسی این مدل استفاده می‌کند (Purcell, 1986, 3-30). کپلس و شیتز (2008) در مقاله‌ی «ارتباط میان الگوهای طراحی و نظریه طرح‌واره» با اشاره به اصول نظریه طرح‌واره در روان‌شناسی عنوان می‌کند که طرح‌واره‌ها نوعی الگو در ذهن ما هستند و ویژگی‌های مشترک زیادی با الگوهای طراحی دارند. همین‌طور در مورد اینکه طرح‌واره‌ها چگونه در ذهن سازماندهی، فعال و ساخته می‌شوند بحث می‌کند (Kohls & Scheiter, 2008). استراندل (2017) در مقاله‌ی «طرح‌واره فرهنگی، به سوی سازگاری مفهومی در پژوهش فرهنگ تعاملی شناختی» مفهوم طرح‌واره را بررسی کرده و چهار استدلال مرتبط را برای مفهوم‌سازی طرح‌واره‌های فرهنگی و ارتباط آن‌ها با طرح‌واره شناختی و دیگر مفاهیم فرهنگی مطرح می‌کند و در نهایت، یک چهارچوب تحلیلی چندسطحی از این رابطه براساس مدل‌های ماکرو و میکرو پیشنهاد می‌دهد (Strandell, 2017) شکوری و خدادادی (۱۳۹۳) در پژوهشی با

بارتلت^۲ به معنی یک نقشه یا ساختار دانشی که در حافظه بلندمدت ذخیره می‌شود معرفی شد (Bartlett, 1954). سپس پیاژه طرح‌واره‌ها را در کاربرد عملی‌تر آن توصیف کرد که به‌طور تقریبی طرح‌واره بازنمایی ذهنی برخی از اقدامات فیزیکی یا ذهنی است که می‌تواند بر روی یک شی یا رویداد انجام شود. او طرح‌واره‌ها را، به‌عنوان بنیاد تفکر و ساختار اساسی و اصلی رفتار و شناخت در نظر گرفت (Piaget 1954). بنابراین طرح‌واره‌ها را می‌توان میانجی ادراک به شناخت دانست در واقع طرح‌واره دانشی ساختاریافته مبتنی بر تجربه‌ای پیشین است (Gilstrap, Livia & Laub, 2005).

از ویژگی‌های مهم طرح‌واره‌ها می‌توان به هدف‌گرایی، انعطاف‌پذیری، انتخابی بودن و تحریک‌پذیری آن‌ها اشاره کرد. طرح‌واره‌ها به‌صورت مستقل و جدای از هم عمل نمی‌کنند، به‌طور مثال هدف‌گرا بودن تنها بدین معنا نیست که طرح‌واره‌ها فقط یک راه برای تحقق اهداف خود دارند. بلکه آن‌ها می‌توانند به‌طور انعطاف‌پذیری اهداف خود را در شرایط احتمالی متغیر و با بهره‌برداری از مجموعه‌ای محدود از اقدامات، تحقق بخشند. طرح‌واره‌ها سطوح فعالیت متنوعی دارند و سطح فعالیتشان نشان‌دهنده ارتباط و مطلوبیت آن در وضعیت مربوط است (Pezzulo, 2007).

۶-۲- انواع طرح‌واره‌های ذهنی مؤثر در

رفتار انسانی

با توجه به تعریف طرح‌واره، می‌توان انواع آن را نیز شناخت. نیشیدا از طریق بررسی مطالعات در مورد طرح‌واره‌ها و سایر ادبیات مرتبط (Turner 1994) (Taylor & Augoustinos & Walker, 1995) (Crocker, 1981)، هشت طرح‌واره را به‌عنوان الگوی اولیه‌ای برای ایجاد رفتار انسانی عنوان می‌کند. این هشت طرح‌واره به‌عنوان طرح‌واره‌های اولیه تعامل اجتماعی نامیده می‌شود: (Nishida, 1999).

عنوان «طرح‌واره سکونت عشایر: نمونه موردی عشایر قشقایی سمیرم» در جستجوی یافتن طرح‌واره سکونت و تصاویر ذهنی و نیازهای روانی و اجتماعی عشایر هستند تا شهرک‌های عشایری بر پایه طرح‌واره‌های سکونتی عشایر طراحی شوند. در این پژوهش جهت شناخت و دستیابی به طرح‌واره دو رویکرد مورد بحث قرار گرفته و برپایه جامعه‌ای در حال گذار، ادراک به‌منزله‌ی ورودی دستگاه شناختی و رفتار به‌عنوان ماحصل آن در نظر گرفته شده است (شکوری و خدادادی، ۱۳۹۳، ص ۱۴-۳). نوشتار حاضر در ادامه این مطالعات، به بخش کم‌تر توجه شده این موضوع یعنی نقش طرح‌واره‌های ذهنی در شکل‌گیری الگوی مسکن با مطالعه موردی مسکن سنتی مراغه پرداخته است.

۵- روش تحقیق

در بخش نظری برای جمع‌آوری و بیان اطلاعات موردنیاز، به واکاوی ادبیات موضوع در خصوص طرح‌واره و انواع آن و نقش طرح‌واره‌ها در شکل‌گیری الگوهای مکانی می‌پردازیم. گام دوم که دربردارنده بخش میدانی پژوهش است، طرح‌واره‌ها را به‌واسطه فرایندهای شناختی سؤال و طبقه‌بندی و ارتباط آن‌ها را با مکان بررسی می‌کنیم. بدین منظور به روش مطالعات میدانی تهیه پرسشنامه و مصاحبه به صورت موردی، چهارچوب نظری مذکور در رابطه با خانه‌های سنتی مراغه، از طریق آزمون آماری ارزیابی گردید. سپس یافته‌ها با استفاده از استدلال منطقی در ارتباط با چهارچوب نظری مطرح در پژوهش مورد تحلیل و بررسی قرار گرفت و مشخص شد که کدام طرح‌واره تأثیر بیشتری در شکل‌گیری مسکن سنتی مراغه داشته است.

۶-۶- مبانی نظری:

۶-۱- مفهوم طرح‌واره

در مورد طرح‌واره تعاریف گوناگونی بیان شده است. واژه طرح‌واره در علوم انسانی و خصوصاً علم روان‌شناسی کاربرد بیشتری دارد. این واژه در روان‌شناسی ابتدا توسط

پیش‌بینی‌های مربوط به اقدامات مناسب برای دستیابی به اهداف در زمینه می‌شود.

۶. طرح‌واره روش: این دانش در مورد ترتیب و توالی مناسب از وقایع در شرایط عادی است. شامل مراحل خاصی می‌شود تا قواعد رفتاری مناسب برای رویدادها را بگیرد. استفاده از طرح‌واره‌های روش سبب می‌شود تا مردم اقدامات خاصی را کسب کنند.

۷. طرح‌واره استراتژی: این دانش در مورد حل مسئله استراتژی هست.

۸. طرح‌واره احساس: طرح‌واره احساس حاوی اطلاعات در مورد عاطفه و ارزیابی ذخیره‌شده‌ی آن در حافظه بلندمدت است؛ که در هنگام فعالیت دیگر طرح‌واره‌ها قابل دسترس هستند. این طرح‌واره‌ها در تعاملات اجتماعی در سراسر زندگی یک فرد ساخته شده است. عواطف و احساسات پیکره‌های پیچیده‌ای از تصورات هدفمندی هستند که بر سناریوها و حالات و احساسات حکم‌فرما هستند (Palmer, 1996: 109).

۶-۳- الگوهای رفتاری و طرح‌واره‌های فرهنگی

در انسان‌شناسی، جامعه‌شناسی، روانشناسی و مطالعات زبانی، طرح‌واره ذهنی جایگاهی ویژه در پژوهش‌های طراحی یافته است. طرح‌واره به‌عنوان پلی میان نظریه‌های فرهنگ و روانشناسی عمل می‌کند. به اعتقاد راپاپورت ذهن انسان با استفاده از طبقه‌بندی اشکال و انگاره‌ها، طرح‌واره‌هایی را به وجود می‌آورد که بر اساس همین طرح‌واره‌ها به جهان اطراف خود معنی می‌دهد. از طرفی وی معتقد است که دسته‌بندی‌های ذهنی و ساخت طرح‌واره‌ها متأثر از فرهنگ است؛ یعنی انسان بر اساس فرهنگ خود به اشیا و پدیده‌ها اهمیت داده و بر اساس معانی که برای آن‌ها قائل است، آن‌ها را در ذهن خود طبقه‌بندی می‌کند (Rapoport, 1982: 79)؛ بنابراین فرهنگ عاملی تأثیرگذار در طرح‌واره‌های ذهنی محسوب می‌شود.

۱. طرح‌واره حقیقت و مفهوم: بخشی از اطلاعات عمومی در مورد حقایق هستند (Barsalow & Sewell, 1985; Chi, 1981; Hampton, 1982; Rosch & Mervis, 1975).

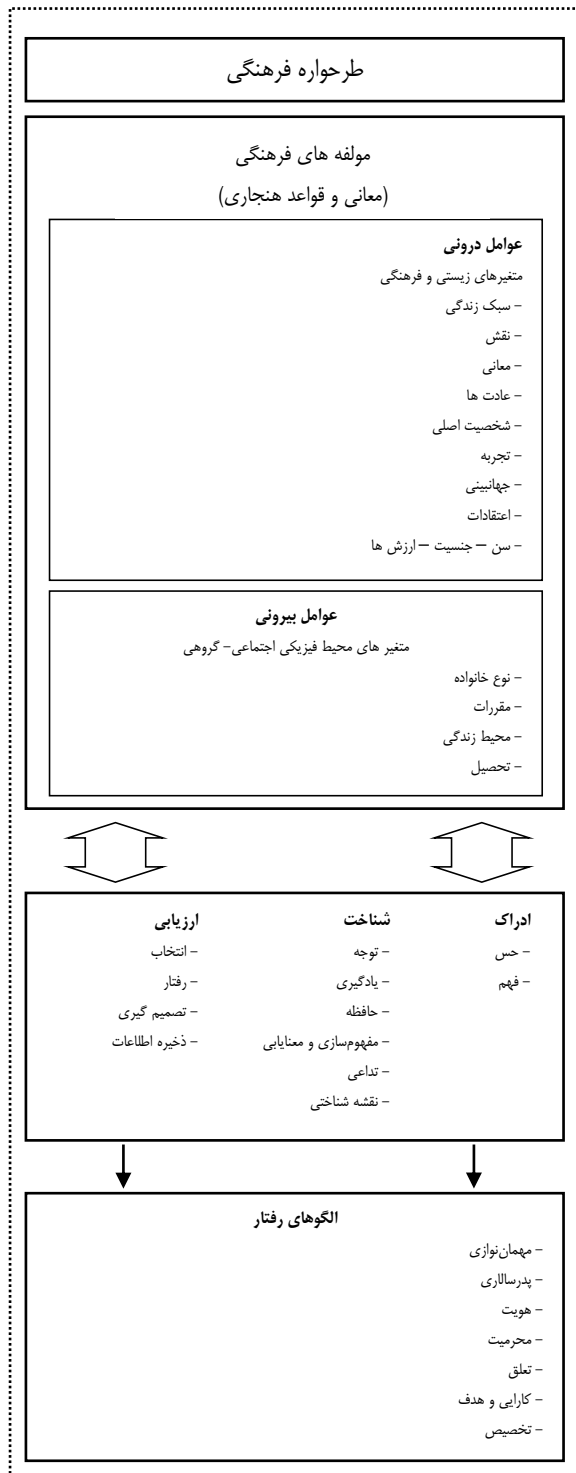
۲. طرح‌واره شخص: شامل دانش در مورد انواع مختلف مردم که صفات شخصیتی منحصر به خود را دارند (Augoustinos & Walker, 1995; Cantor & A) Approach to Intercultural Cognitive Communication 757 Mischel, 1979; Shaw & Pittenger, 1977; Taylor & Crocker, 1981).

۳. طرح‌واره خود: آگاهی مردم را شامل می‌شود که چگونه آن‌ها خودشان را می‌بینند و آگاهی از اینکه چگونه دیگران آن‌ها را ببینند. به‌عنوان مثال مارکوس (۱۹۷۷، ۶۴) طرح‌واره خود را به‌عنوان «تعمیم‌های شناختی» در مورد خود، مشتق از تجارب گذشته تعریف می‌کند که فرایند اطلاعات مرتبط با خود که شامل تجارب اجتماعی فرد است را سازمان‌دهی و هدایت می‌کند.

۴. طرح‌واره نقش: دانشی درباره نقش‌های اجتماعی هستند که نشان‌دهنده مجموعه‌ای از رفتارهایی است که از افراد در موقعیت‌های خاص اجتماعی انتظار می‌رود. نیشیدا (۱۹۹۹: ۷۵۸) خاطر نشان می‌کند که این طرح‌واره‌ها دربردارنده دانشی از نقش‌های اجتماعی هستند و مجموعه‌ای از رفتارها را نشان می‌دهند که افراد در موقعیت‌های خاص اجتماعی از خود به نمایش می‌گذارند. به کمک طرح‌واره‌های نقشی می‌توان تفاوت‌هایی را که در نحوه لباس پوشیدن، سن، شیوه تکلم و سطح درآمد و... وجود دارند و با نقش‌های مختلف تداوی می‌شوند، تشخیص داد. مشخص است که اعضای گروه‌های فرهنگی مختلف مقوله‌ها و طرح‌واره‌های متفاوتی از یک نقش واحد در ذهن خود دارند.

۵. طرح‌واره بافت: حاوی اطلاعات در مورد موقعیت و تنظیم مناسب مؤلفه‌های رفتاری است (Turner 1994). اطلاعات موجود در طرح‌واره‌های زمینه شامل

نمودار ۱- طرح‌واره فرهنگی (مأخذ: Onal, 2010)

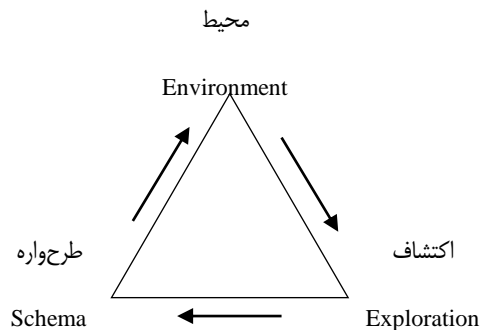
خود فرهنگ نیز با طرح‌واره وابسته است، زیرا شکل‌گیری طرح‌واره منتج از فعالیت شناختی می‌شود که شامل تعامل با محیط‌های فیزیکی و اجتماعی است که به یکدیگر تعلق دارند. در یک مقیاس بزرگ‌تر، بالاتر از طرح‌واره فردی، یک طرح‌واره فرهنگی وجود دارد که در سطح اجتماعی یا فرهنگی کار می‌کند. طرح‌واره‌های فرهنگی شامل تجارب مشترک فردی در جامعه و ساختارهای ذهنی است که مجموعه دانش‌های مرتبط را سازمان‌دهی می‌کند.

طرح‌واره فرهنگی، نظامی است که از رمزگذاری و تفسیر مؤلفه‌های فرهنگی توسط ساختار شناختی انسان ساخته شده است. (نمودار شماره ۱) روابط مفهومی را ترسیم می‌کند که زمینه‌ساز این تعامل هستند. همان‌گونه که در نمودار قابل تفسیر است، یک طرح‌واره فرهنگی، رمزگذاری و تفسیر مؤلفه‌های فرهنگی (مفاهیم و معانی هنجاری) را از طریق فرایندهای شناختی (طرح‌واره شناختی) نشان می‌دهد (Onal, 2010). علاوه بر این، همه این فرایندها به سازوکارهای رفتاری تبدیل می‌شوند. باین‌حال، مؤلفه‌های فرهنگی بر ادراک فردی، دانش، یادگیری و تصمیم‌گیری در رابطه با محیط، از طریق فرایند تشکیل مفاهیم هنجاری مانند سبک زندگی، جهان‌بینی و عادات تأثیر می‌گذارند. این مفاهیم هنجاری با فرایند شناختی که طرح‌واره‌های فرهنگی را تشکیل می‌دهند، رمزگذاری و تفسیر می‌شوند. در این حالت، طرح‌واره‌های فرهنگی ساختارهای مفهومی هستند که بر یادگیری و رفتارهای فردی تأثیر می‌گذارند. اساساً، فرایند شناختی شامل درک و فهم دانش است که شامل ادراک، شناخت و ارزیابی است (Turgut, 1990). ادراک فرایندی است که در آن موجودات زنده، احساس را برای تولید یک تجربه معنی‌دار از جهان، تفسیر و سازمان‌دهی می‌کنند.

(Canter, 1991) و فعالیت‌های افراد را به ارمغان می‌آورد و در طول زمان عمل می‌کند و به مکان‌ها کمک می‌کند تا از طریق زمان تکامل پیدا کنند. (Stokols 1981) این سطح تجانس و همخوانی بین عملکرد مکان و اهداف گروهی را به‌عنوان امری ضروری برای درک کیفیت محیطی می‌بیند. درنهایت ما باید درکی مشترک از مفاهیم خاص ایجاد کنیم تا بتوانیم به اهداف خود در زندگی دست‌یابیم.

طرح‌واره‌ها از طریق تعامل با محیط ایجاد می‌شوند. تجربه‌های انسان‌ها در طرح‌واره در سطوح مختلف از ویژگی‌های مجزا تا دسته‌بندی‌های کلی سازمان‌دهی شده است (Mandler, 1982). مدل معنای مکان ارائه‌شده توسط نایسر^۲، نقش طرح‌واره و قابلیت محیط را در فرایند ادراک نشان می‌دهد (نمودار شماره ۲)؛ بنابراین او معنا را نیز از ویژگی‌های طرح‌واره می‌داند و اعتقاد دارد که آنچه در خاطره و ذهن باقی می‌ماند، شیء، صحنه و رویدادی است که با نقش هدایت‌کنندگی طرح‌واره ادراک‌شده و طرح‌واره به‌نوعی درگیر استفاده و یا اصلاح‌شده است (Neisser, 1977).

نمودار ۲- چرخه‌ی معنادهی و درک محیط اولریخ (مأخذ: Neisser, 1977)

طرح‌واره‌های مکان همچنین حاوی اطلاعات مربوط به طرح‌واره‌های رویدادی نیز (Schank & Abelson, 1991, 1977) متعلق به نوع مکان هستند. چنین طرح‌واره رویدادی شامل اطلاعات در مورد الگوهای

در عمل، احساس و ادراک به‌صورت مجزا غیرممکن هستند زیرا بخشی از یک فرایند پیوسته هستند (Lindsay & Norman, 1977). شناخت شامل درک، گروه‌بندی و یادگیری در مورد موضوعات ادراک و نقشه‌های شناختی است (Arnheim 1969). شناخت را می‌توان به‌عنوان همه عملیات شناختی دخیل در دریافت، ذخیره‌سازی و پردازش اطلاعات، ادراک حسی، حافظه، تفکر و یادگیری تعریف کرد. علاوه بر این شناخت روان‌شناختی است و به چگونگی تفسیر محیط توجه دارد.

ارزیابی شامل رفتار، تصمیم‌گیری و ذخیره اطلاعات به‌دست‌آمده از این فرایندها است. در این فرایند، ذخیره و استفاده مجدد از دانش نکات حیاتی هستند.

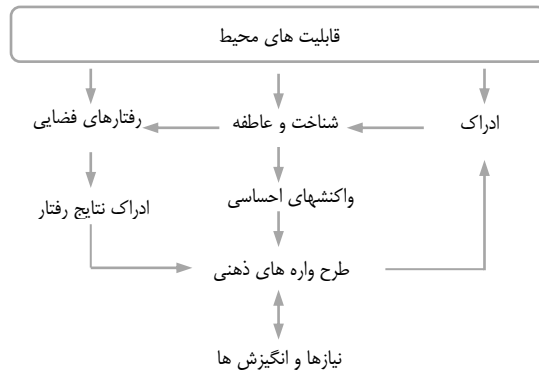
۴-۶- نقش طرح‌واره در شکل‌گیری الگوهای مکانی

با توجه به تعریف کلی طرح‌واره به‌عنوان یک ساختار شناختی که دانش سازمان‌یافته در مورد مفهوم یا نوع محرک را نشان می‌دهد و شامل صفات و روابط بین آن است (Fiske & Taylor, 1984:140) می‌توان گفت طرح‌واره مکان، دانش سازمان‌یافته در مورد مکان و تجربیات مکانی را ارائه می‌دهد (Brewer & Treyens, 1981).

انواع مختلفی از معنا در محیط گنجانده‌شده و افراد می‌توانند با استفاده از نشانه‌ها در محیط‌های مختلف مطالعه کنند به شرطی که آن‌ها از نظر فرهنگی مناسب و قوی باشند (Rapoport, 1990). نشانه‌هایی که به افراد در تعریف و درک محیط به روش‌های خاص و مشترک کمک می‌کنند. آن‌ها به تحریک طرح‌واره‌های افراد کمک می‌کنند؛ بنابراین محیط فقط به‌عنوان محیط صرف دیده نمی‌شود بلکه به‌عنوان مکان‌های معنی‌دار دیده می‌شوند. در مکان‌ها افراد می‌دانند که چه چیزی مناسب و چه چیزی نامناسب است در نتیجه طبق این قواعد می‌توانند عمل کنند؛ بنابراین تجانس قواعد مکان

را برای فهم حدود و وجوه طرح‌واره در اختیار می‌گذارد (شکوری و خدادادی، ۱۳۹۳: ۶).

نمودار ۳- فرایندهای اساسی تعامل انسان و محیط (ماخذ:

Lang, 1987)

۵-۶- الگوهای مکانی مسکن سنتی مراغه

در معماری ایرانی اطلاعات به‌دست‌آمده از مطالعات میدانی، نوشتاری و شفاهی به ما از وجود واقعیتی به‌جز اندام‌های کالبدی می‌گویند. واقعیتی که هرچند خود را در نهایت با اندام‌های کالبدی معرفی می‌کنند اما در لایه‌های عمیق‌تری از معنای کالبدی گونه باید جستجو شوند. طرح‌واره راه‌حلی است که در یک‌گونه از بنا سازمان می‌یابند و می‌توانند واسطی بین مفاهیم اخذ شده از مبانی و منابع آن و اندام‌های معماری باشند. یک «واسط» که مفاهیم را به زبان معماری ترجمه کرده که معمار با اندام‌ها و اجزای معماری به آن تحقق می‌بخشد (معماریان، ۱۳۹۳: ۱۸۱).

همان‌طور که در مبانی نظری بیان شد سازوکارهای رفتاری منجر به شکل‌گیری الگوی رفتار فضایی می‌شود. این رفتارها در اندام‌های کالبدی (اندام‌های فضایی) تحقق می‌یابند. اندوخته‌های ذهنی معماران و ساکنان خانه‌های سنتی درباره‌ی اندام‌های فضایی به شکل تک اندام و ویژگی‌هایشان و سازماندهی آن‌ها قابل بررسی هست^۱.

اجتماعی، فعالیت‌ها، انتظارات و ترتیب رویدادها می‌باشند. تعامل عاطفی همواره با این اطلاعات همراه است (Snodgrass et al. 1988; Ward et al. 1988; Genereux et al. 1995).

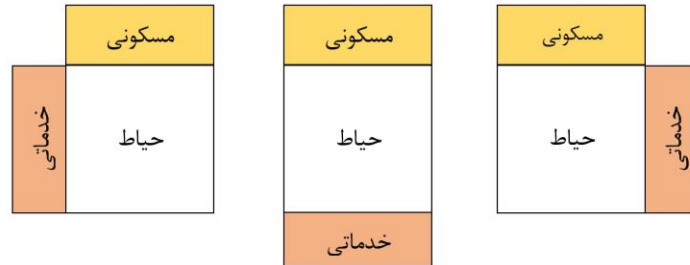
روان‌شناسان نیز معنادار بودن هر محرک حسی، از جمله الگوهای معماری را درگرو نوعی تداعی میان محرک حسی و طرح‌واره‌های ذهنی فرد می‌دانند. تولیدات الگو در حوزه فضا و فرم معماری و به بیانی در حوزه کالبد محیط مصنوع قابل‌بازشناسی و استفاده است، درحالی‌که نمود عینی مفاهیمی چون طرح‌واره در مقیاسی فراتر و در حوزه‌های فرامادی از جمله اندیشه‌ها، سنت‌ها، آیین‌ها و رفتار انسان قابل‌پیگیری بوده و خود بستری برای شکل‌گیری الگوهای معماری هستند. الگوها، نیازهای مبتنی بر نگرش‌ها و رفتارهای انسان را در فضای معماری پاسخ می‌دهند. این نیازها در قالب مفاهیمی مطرح می‌شوند که برخی از آن‌ها، همچون مفاهیم مبتنی بر فطرت، ریشه‌های عمیق و ثابت در درون انسان‌ها دارند و برخی دیگر با تغییر نگرش‌های انسان به جهان در طول زمان تغییر پیدا می‌کند (سلطانی و دیگران، ۱۳۹۱: ۱۰).

با توجه به مطالب ذکرشده، ارتباط بین طرح‌واره‌ها و مظاهر بیرونی معماری (مسکن)، از فرایند شناختی مؤلفه‌های فرهنگی جامعه که منجر به ایجاد طرح‌واره‌ها می‌شود، سرچشمه می‌گیرد. لذا شناخت نقش طرح‌واره‌ها در الگوی مسکن، مستلزم شناخت لایه‌ها و عوامل محتوایی فرهنگ است. طرح‌واره‌ها نه تنها فرایندهای ادراکی، بلکه واکنش‌های احساسی (عاطفه) و اعمال (رفتار فضایی) را هدایت کرده و در مقابل این فرآیندها و واکنش‌ها نیز طرح‌واره‌های ذهنی را به‌عنوان حاصل رفتار ادراک‌شده تحت تأثیر قرار می‌دهند (لنگ، ۱۳۹۰: ۹۵) (نمودار شماره ۳). نقش طرح‌واره به‌عنوان هدایت‌کننده فرآیندهای شناختی و رفتار انسان راهکار ویژه‌ای

شدن فضای مسکونی و افزایش طبقات هستیم. سایر بخش‌های خدماتی و واحد اشیاء پیری اغلب در ضلع روبرو (که در این صورت به این نوع خانه‌ها آبش‌بی‌باش می‌گویند) و گاهی برحسب نوع زمین در ضلع شرقی یا غربی قرار می‌گیرند (تصویر شماره ۱).

دم دستی^۴، قوناخ‌اتاقی (اتاق مهمان)^۵ و دهلیز^۶ نور مناسب بگیرند. معمولاً یک لایه عقب‌تر که نیاز به نور کمتری دارد و درعین‌حال در ارتباط با فضاهای ذکرشده است، صاندیخانا (صندوق‌خانه)، فضاهای ارتباطی (راه‌پله، سالن و...) و آشپزخانه قرار دارد. در سیر تحول خانه‌های سنتی با نزدیک شدن به دوره معاصر شاهد بزرگ‌تر

تصویر ۱- الگوی خانه‌های «آباش بی باش» مسکن سنتی مراغه (مأخذ: یزدان‌فر و دیگران، ۱۳۹۵: ۴۹)

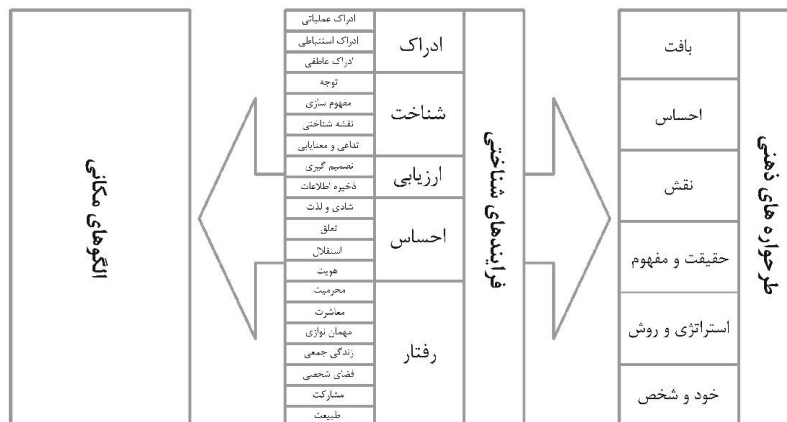
مقوله‌های مستخرج از انواع طرح‌واره‌های رفتاری به‌واسطه فرایندهای شناختی رفتاری (ادراک، شناخت، ارزیابی، احساس، رفتار) تنظیم گردید و در انواع الگوهای مسکن سنتی مورد آزمون قرار گرفت (نمودار شماره ۴). در این بین نگارندگان، طرح‌واره‌های خود و شخص و طرح‌واره‌های استراتژی و روش را یک مؤلفه در نظر گرفتند. این امر به‌دلیل زیرمؤلفه‌های یکسان شناختی- رفتاری، صورت گرفت.

۷- مطالعات و بررسی‌ها

۷-۱- شناخت فرایندهای شناختی- رفتاری

ساکنین مسکن سنتی مراغه

با توجه به این‌که هدف از پژوهش، شناسایی سنجه‌های طرح‌واره‌های رفتاری متأثر از فرایندهای شناختی می‌باشد و سپس بررسی تأثیر آن در شکل‌گیری الگوی مسکن در شهر مراغه هست؛ پس از شناخت الگوهای مکانی خانه‌های سنتی، سؤالاتی در قالب پرسشنامه از

نمودار ۴- تعامل الگوهای مکانی و طرح‌واره‌های ذهنی (مأخذ: نگارندگان)

طبق الگوی نظری تحقیق (نمودار ۴) در ارزیابی تأثیر طرح‌واره‌های ذهنی مبتنی بر فرایندهای شناختی بر الگوی مکان، از تعریف فرایندهای شناختی بهره گرفته می‌شود (نمودار ۱). بدین ترتیب مؤلفه‌های ادراک، شناخت، ارزیابی، احساس و رفتار به عنوان زیرمؤلفه‌های فرایندهای شناختی، در مسکن سنتی ارزیابی می‌گردد. براساس تعریف انواع طرح‌واره‌های ذهنی و همچنین شناخت فرایندهای شناختی، جهت سنجش طرح‌واره‌های مؤثر بر شکل‌گیری الگوی مسکن، زیرمؤلفه‌های فرایندهای شناختی در طرح‌واره‌های ذهنی به شرح زیر قابل دسته‌بندی است:

ادراک استنباطی، ادراک عملیاتی، خاطرات و آموزه‌ها، مفهوم‌سازی، تداعی و معنایی به‌عنوان زیرمؤلفه طرح‌واره حقیقت و مفهوم (بخشی از اطلاعات عمومی در مورد حقایق)، هویت و استقلال زیرمؤلفه طرح‌واره خود و شخص (دانش در مورد انواع مختلف مردم و خودآگاهی مردم)، مشارکت، زندگی جمعی، معاشرت و پیوند اجتماعی زیرمؤلفه طرح‌واره نقش (دانشی درباره نقش‌های اجتماعی و رفتارهای افراد در موقعیت‌های خاص اجتماعی)، مهمان‌نوازی، فضای شخصی، حریمیت، طبیعت زیرمؤلفه طرح‌واره بافت (تنظیم مناسب مؤلفه‌های رفتاری)، نقشه شناختی، توجه، تصمیم‌گیری زیرمؤلفه طرح‌واره استراتژی و روش (ترتیب و توالی مناسب از وقایع در شرایط عادی و حل مسائل استراتژی)، شادی و لذت، تعلق، واکنشی-عاطفی به‌عنوان زیرمؤلفه طرح‌واره احساس (اطلاعات در مورد عاطفه و

ارزیابی ذخیره‌شده‌ی آن در حافظه بلندمدت) در پرسشنامه مورد طبقه‌بندی قرار گرفتند. فرضیه تحقیق مبتنی بر این است که در سیر تحول الگوهای مسکن سنتی مراغه طرح‌واره‌های ذهنی مؤثر دچار تغییرات عمده نشده‌اند و در همه الگوهای مکانی تداوم داشته‌اند. روش گردآوری و تجزیه و تحلیل اطلاعات این پژوهش از نوع کاربردی می‌باشد. جمع‌آوری داده‌ها به روش پیمایشی و از طریق مطالعات میدانی و تکمیل پرسشنامه است. معیارهای مورد ارزیابی با به کارگیری طیف لیکرت ارزیابی شدند که جهت تحلیل داده‌ها، از آزمون کلموگروف اسمیرنوف و t ، از الگوهای آماری نرم‌افزار SPSS استفاده شد. در این راستا تعداد ۱۸۰ پرسشنامه تکمیل شد. جامعه آماری تحقیق از میان افرادی انتخاب شد که تجربه‌ی زندگی و سکونت در الگوی خانه‌های سنتی را داشته‌اند (جدول شماره ۲). توزیع پرسشنامه‌ها نیز به‌صورت تصادفی است. برای سنجش مؤلفه‌ها به دلیل ماهیت غیر نرمال بودن داده‌ها از آزمون رتبه علامت ویلکاکسون تک نمونه‌ای استفاده شد. مقدار آلفای کرونباخ ۰/۶۷ است.

جدول ۲- ترکیب جامعه آماری از لحاظ الگوی مسکن و جنسیت (مأخذ: نگارندگان)

متغیر	نوع متغیر	تعداد	درصد
الگوی مسکن	مسکن سنتی الف	۵۳	۲۹/۴
	مسکن سنتی ب	۳۸	۲۱/۱
	مسکن سنتی ج	۳۹	۵
جنسیت	مسکن سنتی معاصر	۸۰	۴۴/۴
	مرد	۹۷	۵۳/۹
	زن	۸۳	۴۶/۱

عبارت‌اند از شادی و لذت، تعلق و واکنشی-عاطفی. وجود حیاط و سبزی‌نگی، دوره‌می‌ها، پیوند اجتماعی و خانوادگی، همچنین زندگی ساده و دور از تجمل بر پایه و اساس فرهنگ بومی، توصیفاتی بودند که پرسش-شوندگان در ارتباط با طرح‌واره احساس در همه الگوها بیان کردند.

طرح‌واره نقش با میانگین (۳/۰۶) **اولویت سوم** است که به ترتیب شامل زیرمؤلفه‌های معاشرت و پیوند اجتماعی، مشارکت و زندگی جمعی می‌باشد. پیوند اجتماعی و معاشرت با آشنایان و همسایگان رواج داشت به طوری که خانه‌ها از داخل ساختمان یا حیاط به هم راه داشتند؛ بنابراین زندگی جمعی و شلوغ درون خانه در جریان بود. به گفته ساکنان، زندگی افراد خانواده در کنار هم سبب جلب اعتماد میان آن‌ها و امنیت روانی خانواده می‌شده است. پسر خانواده پس از ازدواج در خانه پدری زندگی می‌کرد. معمولاً واحدی مجزا در ضلعی از حیاط یا بر روی بخش‌های خدماتی برای پسران خانواده جهت زندگی بعد از ازدواج با نام «اشیه‌پری» وجود داشت.

طرح‌واره حقیقت و مفهوم با میانگین (۳/۰۲) در **اولویت چهارم** قرار دارد. تداعی و معنایابی که بیشترین میانگین را دارد شامل عناصر نشانه‌ای مانند سردر خانه‌ها یا تزیینات آجری، اسامی فضاها و فضاهای جمعی مانند حیاط یا اتاق مهمان است. زیرمؤلفه مفهوم‌سازی شامل ویژگی‌های کالبدی، اجتماعی و عملکردی فضاها هست. خاطرات و آموزه‌ها به بحث تربیتی و اخلاقی مسکن سنتی می‌پردازد. ادراک عملیاتی، انسجام و خوانایی ساختار فیزیکی و ادراک استنباطی معانی و ساختارهای فکری پنهان در خانه سنتی، به ترتیب در اولویت‌های بعدی هستند.

طرح‌واره استراتژی و روش با میانگین (۲/۸۵) **اولویت پنجم** می‌باشد. زیرمؤلفه توجه؛ شامل سیمای ظاهری، فضاهای جمعی و عملکردی خانه، زیرمؤلفه نقشه‌شناختی؛ شامل دانش علائم مشخصه زمین، دانش مسیر

حریم فضاها و ایجاد سلسله‌مراتب ایفا می‌کرده است. چشخانه^۲ (جای رفتن) راهروی سرپوشیده‌ای است که به عنوان مفصل ارتباطی میان کوچه و حیاط در همه الگوهای خانه‌های سنتی خانه عمل می‌کند. در و سردر ورودی در ابتدای چشخانه قرار می‌گیرد. دهلیز به عنوان کفش کن و رخت‌کن، مفصل ارتباطی حیاط و بخش مسکونی و فضاها با همدیگر است. سالن نیز مفصل ارتباطی بین فضاها و همچنین طبقه اول با طبقه همکف است. لازم به ذکر است دهلیز و سالن علاوه بر قابلیت ذکر شده واحدهای انعطاف‌پذیری هستند و عملکردهای دیگری را نیز در کنار سایر اتاق‌ها می‌توانند بپذیرند. زیرمؤلفه طبیعت در درجه دوم قرار دارد. مردم محلی اعتقاد دارند که «حیاط اویسن یاریدی» یعنی حیاط به اندازه خود خانه بلکه بیشتر به دلیل عملکردهای مختلفی که در آن انجام می‌شود و همین‌طور تأمین فضای سبز و مطبوع برای افراد خانه اهمیت دارد. زیرمؤلفه مهمان‌نوازی، اولویت بعدی است. طراحی خانه در همه الگوها به این ترتیب است که زیباترین و بزرگ‌ترین فضای خانه که نورگیری و دید و منظر مناسبی دارد به مهمان اختصاص پیدا می‌کند. مردم مراغه در زبان محلی این فضا را قوناخ اتاقی به معنی اتاق مهمان (طنبی) گویند. این اتاق همیشه مرتب و آماده پذیرایی از مهمان است و با بهترین وسایل خانه آراسته می‌شود. فضای شخصی به عنوان اولویت چهارم با هدف استفاده جمعی و مشارکتی از فضاهای خانه است. (آل اتاقی) به معنی اتاق دم دستی فضایی انعطاف‌پذیر با مبلمان نرم است که امکان استفاده از یک فضا با کارکردهای گوناگون را فراهم می‌کند. بسیاری از اعمال روزانه خانواده از جمله خوردن وعده‌های غذایی، خوابیدن، دوره‌می، انجام کارهای خانه، بازی بچه‌ها و ... در این فضا اتفاق می‌افتد.

طرح‌واره احساس با میانگین (۳/۲۶) **اولویت دوم** می‌باشد. زیرمؤلفه‌های آن به ترتیب شاخص میانگین

جاده و دانش پیمایشی است. در انتها زیرمؤلفه تصمیم-گیری که در مورد انتخاب و تغییر فضای سکونتی معاصر در راستای شباهت به فضای سنتی از پرسش‌شوندگان مورد سؤال قرار گرفت، میانگین پایین‌تری را در طرح‌واره استراتژی و روش به خود اختصاص داده است.

طرح‌واره خود و شخص با میانگین (۲/۶۵) به‌عنوان اولویت نهایی است که به ترتیب شامل زیرمؤلفه‌های هویت و استقلال نسبت به مسکن سنتی می‌باشد (جدول شماره ۴).

جدول ۴- ما به ازای کالبدی طرح‌واره‌های رفتاری ساکنان خانه‌های سنتی (مأخذ: نگارندگان)

نظر ساکنین و نتایج	تصویر و برداشت میدانی	سنجه‌های عملی	طرح‌واره	طرح‌واره‌های رفتاری ساکنان خانه‌های سنتی مراغه به ترتیب اولویت	
				بافت	احساس
وجود محرمیت در خانه‌های سنتی یا ساخت عناصری مانند سردر و چشخانه		چشخانه در و سردر ورودی دهلیز سالن حیاط مرکزی	محرمیت	بافت	طرح‌واره‌های رفتاری ساکنان خانه‌های سنتی مراغه به ترتیب اولویت
حیاط مانند باغی کوچک علاوه بر ایجاد محیط مطبوع، نقشی اساسی در انجام فعالیت‌ها دارد		حیاط	طبیعت		
مهمان‌پذیری خانه‌های سنتی		قوناخ آتاقی	مهمان‌نازی		
اتاقی انعطاف‌پذیر با میلمان نرم و امکان استفاده از اتاق جهت کارکردهای گوناگون		آل آتاقی	فضای شخصی		
وجود احساسات عاطفی، لذت، حیاط و تعلق در زندگی خانه سنتی و ساخت فضاهای آرامش بخش		حیاط، سبزیگی، پیوند اجتماعی و خانوادگی، زندگی ساده و بی‌تجمل	شادی و لذت تعلق واکنشی-عاطفی	احساس	
وجود ارتباط، برابری و برادری میان همسایگان در کوچه، محله و حیاط		ارتباط خانه‌ها از داخل یا حیاط پیوند اجتماعی با همسایگان واحد اشیه‌یری	معاشرت و پیوند مشارکت زندگی جمعی	تفتیش	
ساخت سردر و اهمیت عناصر نشانه‌ای مانند تزئینات ساده آجری		تزئینات آجری، سردر خانه‌ها، اسامی فضاها	تداعی و معنا‌یابی مفهوم‌سازی خاطرات و آموزه‌ها ادراک عملیاتی ادراک استنباطی	حقیقت و مفهوم	
خانه سنتی مطابق با نیازهای محیطی و فرهنگی		سیمای ظاهری خانه‌ها، فضاهای جمعی و عملکردی	توجه نقشه‌شناختی	استراتژی و روش	

ساکنان			تصمیم‌گیری	
احساس هویت و استقلال در خانه‌های سنتی		احساس هویت و استقلال فردی و اجتماعی در حیاط خانه سنتی	هویت استقلال	خود و شخص

فرهنگی مورد بازشناسی و تصفیه و تدقیق قرار گیرند تا انتظار کاربری آن در الگوهای مسکن معاصر را داشته باشیم.

۱۰- تشکر و قدردانی

از همکاری و راهنمایی استاد راهنما که در تدوین مقاله نقش داشته‌اند.

۱۱- پی‌نوشت‌ها

- این دسته‌بندی با اقتباس از کتاب "مبنای طراحی معماری" نوشته دکتر غلامحسین معماریان انجام شد.
- این چهار دوره شامل خانه‌های سنتی الف (اوایل قاجار)، خانه‌های سنتی ب (اواسط قاجار)، خانه‌های سنتی ج (اواخر قاجار تا نیمه اول پهلوی دوم) و خانه‌های سنتی معاصر (نیمه دوم پهلوی دوم) است. این دسته‌بندی نقشه خانه‌ها از کتاب "درآمدی بر الگوی مسکن مراغه با توجه به شیوه زندگی در گذر زمان" نوشته (یزدانفر، ناصر دوست و ضرابی‌الحسینی) استخراج شده است.
- مردم محلی اعتقاد دارند که «حَیْطُ أُوَيْتِنَ یَارِیدِی» یعنی حیاط نیز مانند خود خانه و بلکه بیشتر از آن برای خانواده اهمیت دارد. بسیاری دیگر از کارهای خانه در حیاط انجام می‌گرفت و همچنین حیاط در تأمین فضای سبز و ارتباط افراد با طبیعت مانند باغی کوچک در خانه عمل می‌کرد.
- فضایی انعطاف‌پذیر با مبلمان نرم است که امکان استفاده از یک فضا با کارکردهای گوناگون را فراهم می‌کند. ال‌اتاقی اتاقی که در اکثر ساعات روز مورد استفاده قرار می‌گرفت و اغلب اعمال روزانه خانواده از جمله خوردن وعده‌های غذایی، خوابیدن، دورهمی، انجام کارهای خانه، بازی بچه‌ها و ... در این اتاق اتفاق می‌افتد.

۹- نتیجه تحقیق

نتایج حاصل از پژوهش طرح‌واره‌هایی را معرفی می‌کند که اندوخته سال‌ها تجربه و زندگی گذشتگان می‌باشد و می‌تواند همچون سرمایه‌ای در برنامه‌ریزی‌های مربوط به مسکن در دوران معاصر مورد استفاده قرار بگیرد.

در پاسخ به سوال تحقیق، شش طرح‌واره بافت، احساس، نقش، حقیقت و مفهوم، استراتژی و روش، خود و شخص که به عنوان طرح‌واره‌های ذهنی مؤثر بر رفتار انسانی بر اساس دسته‌بندی نیشیدا عنوان شد با سنجه‌هایی نظیر حریمیت، طبیعت، مهمان‌نوازی و فضای شخصی، بیش‌ترین و سنجه‌هایی نظیر هویت و استقلال، کم‌ترین تأثیر را در شکل‌گیری الگوی مسکن سنتی مراغه دارند.

نکته قابل‌تأمل در نتایج تحقیق حاصل، تداومی است که میان طرح‌واره‌ها در همه الگوهای مسکن سنتی مشاهده گردید. گویا الگوها یک سیر تداوم تدریجی داشته‌اند که ناشی از تداوم طرح‌واره‌های ذهنی ساکنین بوده است. درحالی‌که در جامعه معاصر، طرح‌واره‌های ذهنی ساکنین تغییرات جهشی شدید دارند و متناظر با این تغییرات، در الگوهای مکانی نیز شاهد دگرگونی هستیم؛ بنابراین جهت طراحی مسکن معاصر لازم است با شناختی جامع از طرح‌واره‌های فرهنگی ایده‌آل، راهکارهای مکانی تنظیم شود تا امکان حرکت از الگوهای رایج مسکن به سمت الگوهای مطلوب فرهنگی مسکن معاصر مهیا گردد.

با توجه به تأثیرپذیری متقابل طرح‌واره و فرهنگ، پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی موضوع خودآگاهی فرهنگی و چگونگی سطح‌بندی معماری در ارتباط با آن مورد بررسی قرار گیرد تا طرح‌واره‌های مطلوب برای جامعه معاصر جهت نیل به معماری مطلوب معاصر استخراج شود. در این راستا مقاله این نکته را به طراحان محیط یادآوری می‌کند که ابتدا باید طرح‌واره‌های

۵. اتاقی است که همیشه مرتب و آماده پذیرایی از مهمان است و با بهترین وسایل خانه آراسته می‌شود. همچنین این اتاق از لحاظ نورگیری و دید و منظر نسبت به حیاط و فضای سبز در بهترین موقعیت ممکن قرار می‌گیرد.
۶. در واقع یک مفصل ارتباطی است که ارتباط حیاط به فضای اتاق‌ها را ممکن می‌سازد. این فضا معمولاً بین دو اتاق قرار می‌گرفته و بسیاری از کارها در آن انجام می‌شد. از جمله آماده کردن غذا، ظرف و ظروف و دیگر کارها. دهلیز نقش کفش کن و رختکن را هم ایفا می‌کرد.
۷. به معنی جای رفتن است که بلافاصله بعد از در ورودی کوچه قرار می‌گرفت و به‌عنوان واسط میان کوچه و حیاط عمل می‌کرد. معمولاً برای ایجاد محریمیت، پرده‌ای نیز بر روی در نصب می‌شد.

۱۲- منابع فارسی و لاتین

- اسمیت، فیلیپ. ۱۳۸۳. درآمدی بر نظریه‌های فرهنگی. ترجمه حسن پویان. تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
- بهشتی، سید محمد. ۱۳۹۵. خانه (از آغاز پهلوی تا دهه چهل شمسی). مطالعات معماری ایران (۱۰): ۲۲۹-۲۴۲.
- <https://jias.kashanu.ac.ir/article/111777.html?lang=fa>
- حائری مازندرانی، محمدرضا. ۱۳۸۸. خانه، فرهنگ، طبیعت. تهران: مرکز مطالعاتی و تحقیقاتی معماری و شهرسازی.
- سلطانی، مهرداد و منصوری، سید امیر و فرزین، احمد علی. ۱۳۹۱. تطبیق نقش الگو و مفاهیم مبتنی بر تجربه در فضای معماری. باغ نظر ۹ (۲۱): ۱۴-۳.
- http://www.bagh-sj.com/article_1698.html
- شکوری، رضا و خدادادی، الهام. ۱۳۹۳. طرح‌واره سکونت عشایر نمونه موردی عشایر قشقایی سمیرم. باغ نظر ۱۱ (۲۸): ۱۴-۳.
- http://www.bagh-sj.com/article_4859_c0f31e3d34aafa27963287089b0130e2.pdf
- لنگ، جان. ۱۳۹۰. آفرینش نظریه معماری. ترجمه علیرضا عینی‌فر. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- معماریان، غلامحسین. ۱۳۹۳. مبنای طراحی معماری. تهران: انتشارات نغمه نواندیش.
- معماریان، غلامحسین و دهقانی تفتی، محسن. ۱۳۹۶. در جستجوی معنایی نو بر مفهوم گونه و گونه‌شناسی در معماری (مطالعه موردی: خانه گونه تالاردار شهر تفت). مسکن محیط و روستا. ۳۷ (۱۶۲): ۳۸-۲۱.
- <https://jhre.ir/article-1-1519-fa.html>
- یزدان‌فر، سید عباس و ناصر دوست، زهره و ضرابی‌الحسینی، مهسا. ۱۳۹۵. الگوی مسکن مراغه با توجه به شیوه زندگی در گذر زمان (از دوره زندگی تا امروز). تهران: موسسه انتشارات دانشگاه تهران.
- Arnheim, R. (1969). *Visual Thinking*, Faber and Faber, London.
- Augoustinos, M, Walker, I, Donaghue, N. (1995). *Social cognition, an integrated introduction*, London, Sage.
- Barsalow, L.W, Sewell, D.R. (1985). Contrasting the representation of scripts and categories, *Journal of Memory and Language*, No 24, pp. 646-665.
- Bartlett, F. C. (1954). *Remembering*, Cambridge University, Cambridge, England.
- Brewer, W. F, Treyns, J. C. (1981). Role of Schemata in Memory for Places, *Cognitive Psychology*, No13, pp. 207-230.
- Canter, D. (1991). Understanding, assessing, and acting in places: is an integrative framework possible? *In Environment, Cognition, and Action*,

- Markus, H. (1977). Self-schemata and processing information about the self, *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol 35, No 2, pp. 63–78.
- Neisser, U. (1976). *Cognition and Reality*. San Francisco: W.H. Freeman.
- Nishida, H. (1999). A cognitive approach to intercultural communication based on schema theory, *International Journal of Intercultural Relations*, Vol 23, No 5, pp. 753–777.
- Onal, G.K. (2010). *A Method for Investigation the Effects of Student's Cultural Schema on Architectural Design Process in Architectural Design Education* (Unpublished PhD Thesis). Istanbul Technical University, Istanbul, Turkey.
- Palmer, G.B. (1996). *Toward a Theory of Cultural Linguistics*, Austin: University of Texas Press.
- Pezzulo, G, Calvi, G. (2007). Designing modular architectures in the framework Akira, *Multiagent and Grid Systems*, Vol 3, No 1, pp. 65-86.
- Piaget, J. (1954). *The Construction of Reality in the Child*. Ballentine.
- -Puecell, A. T. (1986). Environmental perception and affect. *Environment and behavior*, Vol. 18 No. 1, 3-30.
- Rapoport, A. (1982). *The meaning of the built environment: a nonverbal communication approach*, Arizona, University of Arizona Press.
- Rapoport, A. (1990). *The Meaning of the Built Environment*, 2nded, University of Arizona, Tucson, Arizona.
- Rosch, E. H, Mervis, C. B. (1975). Family resemblances: studies in the internal structure of categories, *Cognitive Psychology*, Vol 7, No 4, pp. 573–605.
- Schank, R. C, Abelson, R. P. (1977). *Scripts, Plans, Goals, and Understanding*, Erlbaum, Hillsdale, NJ.
- Seifert, K. L (1991). *Educational Psychology*, 2nd ed., Boston: Houghton Mifin.
- edited by T. Garling, and G. Evans. New York: Oxford University Press, pp. 191-209.
- Cantor, N, Mischel, W. (1979). Prototypes in person perception. In L. Berkowitz (Ed.), *Advances in experimental social psychology*, Vol 12, pp. 3-52.
- Chi, M. T. H. (1981). Knowledge development and memory performance. In M. P. Friedman, J. P. Das & N. O'Conner (Eds.), *Intelligence and learning*, pp. 221–229.
- Fiske, S. T, Taylor, S. E. (1991). *Social Cognition* (2nd ed.), McGrawHill, New York.
- Genereux, R. L, Ward, L.M, Russell, J.A. (1995), *The Behavioural Component in the Meaning of Places*, *Journal of Environmental Psychology*, Vol 3, No 1, pp. 43-55.
- Gibson, James, J. (1966). *The Senses Considered as Perceptual Systems*, Boston: Houghton Mifflin.
- Gilstrap, L, Livia, L, Laub, C. (2005). *Schema Encyclopedia of Human Development*. CA: SAGE publications.
- Hampton, J. A. (1982). An investigation of the nature of abstract concepts. *Memory & Cognition*, Vol 9, No 2, pp. 149–156.
- Kohls, C, Scheiter, K. (2008). The Relation between Design Patterns and Schema Theory, in *Proceedings of the 15th Pattern Languages of Programs Conference*, pp. 18 - 20.
- Lindsay, P, Norman, D. A. (1977). *Human information processing: an introduction to psychology*. Academic Press, NewYork.
- Mandler, G. (1982). The Structure of Value: Accounting for Taste, *Affect And Cognition: The Seventeenth Annual Carnegie Symposium On Cognition*, eds. M. S. Clark and S. T. Fiske, Lawrence Erlbaum Associates, New Jersey; pp. 3-36.

